

פרשת מטות – ראשון

(ב) וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה:

בומליל משה עם ישי שבטיא, לבני ישראל למימר: דין פתגמא, דפקיד יי.

רס"א ראשי המטות: חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ואחר כך לכל בני ישראל. ומנין שאף שאר הדברות כן? תלמוד לומר (שמות לד): "וישבו אליו אהרן וכל־הנשאים בעדה וידבר משה אליהם: ואחרי־כן נגשו כל־בני ישראל" ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפרת נדרם ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב קכ) או יכול, שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן "זה הדבר", ונאמר בשחוטין חוץ (ויקרא יז) "זה הדבר" מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. זה הדבר: (ספרי) משה נתנבא (שמות יא) "בכה אמר ה' פחצות הלילה". והנביאים נתנבאו "בכה אמר ה'" מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי, נדרים עז) דבר אחר: זה הדבר מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון "התרה" ובעל (ואב) בלשון "הפרה" בלשון הכותב כאן, ואם חלפו אין מתר ואין מופר:

(ג) איש כי־ידר נדר ליהוה או־השבע שבעה לאסר אסר על־נפשו לא יחל דברו בכל־היצא מפיו יעשה:

רס"ב נדר: האומר: הרי עלי, קונם, שלא אוכל או לא אעשה דבר פלוני, יכול, אפלו נשבע שיאכל נבלות, אני קורא עליו "ככל־היצא מפיו יעשה"? תלמוד לומר "לאסר אסר" לאסר את המתר, ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו: כמו "לא יחלל דברו", לא יעשה דבריו חלין:

(ד) ואשה כִּי־תדר נדר ליהוה ואסרה אסר בבית אביה בנעריה:

רס"ג בבית אביה: (ספרי) ברשות אביה ואפלו אינה בביתה. בנעריה: ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדרה נדר, והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה. ואי זו היא קטנה? אמרו רבותינו: בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין: אם ידעה לשם־מי נדרה ולשם מי הקדישה. נדרה נדר: בת י"ב שנה ויום אחד אינה צריכה להבדק:

(ה) ושמע אביה את־נדרה ואסרה אשר אסרה על־נפשה והחריש לה אביה וקמו כל־נדריה וכל־אסר אשר־אסרה על־נפשה יקום:

(ו) ואם־הניא אביה אתה ביום שמעו כל־נדריה ואסריה אשר־אסרה על־נפשה לא יקום ויהוה יסלח־לה כִּי־הניא אביה אתה:

רס"ד ואם־הניא אביה אתה: אם מנע אותה מן הנדר, כלומר שהפר לה. "הנאה" זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר: "ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר", הוי אומר: "הנאה" זו הפרה. ופשוטו: לשון מניעה והסרה; וכן (במדבר לב): "ולמה תניאון" וכן (תהילים קמא): "שמן ראש אל־יני ראשי" וכן (במדבר יד): "וידעתם את־תנואתי" את אשר סרתם מעלי. וה' יסלח־לה: במה הכתוב מדבר? באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה, והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה, ואף על פי שהוא מופר. ואם המופרים צריכים סליחה, קל וחמר לשאינן מופרים (ספרי):

(ז) ואם־היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על־נפשה:

רס"ה ואם־היו תהיה לאיש: (נדרים טז) זו ארוסה; או אינו, אלא נשואה? כשהוא אומר: "ואם בית אישה נדרה", הרי נשואה אמור, וכאן בארוסה; ובא לחלק בה, שאביה ובעלה מפריין נדריה. הפר האב ולא הפר הבעל, או הפר הבעל ולא הפר האב, הרי זה אינו מופר ואין צריך לומר, אם קים אחד מהם. ונדריה עליה: שנדרה בבית אביה, ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו:

(ח) ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה ואסרה אשר־אסרה על־נפשה יקמו:

רס"ו ושמע אישה וגו': הרי לה, שאם קים הבעל, שהוא קים:

(ט) ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר את־נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתיה אשר אסרה על־נפשה ויהוה יסלח־לה:

רס"ז (*והפר את־נדרה אשר עליה: יכול, אפלו לא הפר האב? תלמוד לומר "בנעריה בית אביה" כל שבנעוריה ברשות אביה היא (קידושין ג):

(י) ונדר אלמנה וגרושה כל אשר־אסרה על־נפשה יקום עליה:

רס"ח אשר־אסרה על־נפשה יקום עליה: לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל; ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר, אבל אלמנה מן הארוסין מת הבעל, נתרקנה וחרזה לרשות האב:

(יא) ואם־בית אישה נדרה או־אסרה אסר על־נפשה בשבעה:

רס"ט ואם־בית אישה נדרה: בנשואה הכתוב מדבר:

(יב) ושמע אישה והחריש לה לא הניא אותה וקמו כל־נדריה וכל־אסר אשר־אסרה על־נפשה יקום:

(יג) ואם־הפר יפר אתם אישה ביום שמעו כל־מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם ויהוה יסלח־לה:

(יד) כל־נדר וכל־שבעת אסר לענת נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו:

רס"י כל נדר וכל־שבעת אסר וגו': לפי שאמר שהבעל מפר, יכול, כל נדרים במשמע? תלמוד לומר "לענת נפש" אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד. והם מפרשים במסכת נדרים (דף טז)

(טו) ואם־החריש יחריש לה אישה מיום אל־יום את־כל־נדריה או את־כל־אסריה אשר עליה הקים אתם כִּי־החריש לה ביום שמעו:

רס"י מיום אל־יום: שלא תאמר מצת לעת, לכוך "מיום אל־יום" ללמדך, שאין מפר אלא עד שתחשך:

(טז) ואם־הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את־עונה:

רס"י אחרי שמעו: אחרי ששמע וקים, שאמר: "אפשי בוך וחזר והפר לה אפלו בוך ביום. ונשא את־עונה: הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן, שהגורם תקלה לחברו, הוא נכנס תחתיו לכל ענשין:

(יז) אלה החקים אשר צוה יהוה את־משה בין איש לאשתו בין־אב לבתו בנעריה בית אביה:

יז אלן קמא, דפקיד יי ית משה, בין גברא, לאתתיה בין אבא לברתיה, ברביותה בית אבוהא.